

AD MEMORIAM
VIRI
PRAENOBILISSIMI AMPLISSIMI
DOCTISSIMI
**M. IOANNIS GOTTLIEB
BIDERMANNI**

RECTORIS GYMNASII FREIBERGENSIS
MERITISSIMI CELEBERRIMI
ORATIONIBVS ALIQVOT RECOLENDAM

HUMANISSIME INVITAT
M. DAN. GOTTH. JOSEPHVS HVBLERVVS
CONR.

FREIBERGAE,
Litteris SAM. FRIDER. BARTHELII.

CXXXVIII.

AD MEMORIAM
VIRI
PLACIDISSIMI, AMBIVITISSIMI
DOCTRINAE
M. IOANNIS GOTTLIEB
BRIDERMANNI
RECTORIS GYMNASII FRIBERGENSIS
MERITISSIMI CULTIVATORIS
ORATIONIBUS ALIAS RECOGNENDAS
TAT
M. IOANNIS GOTTLIEB. BRIDERMANN
CONC

TRIBILLONI
TRIBILLONI MAX TRIBILLONI
MAX TRIBILLONI

Cum rerum humanarum omnium ea sit natura, ut, quatinus
omnibus numeris absoluta videantur, saepe tamen occulto
quodam vitio laborent, aut quem gradum perfectionis atti-
gerint, non ita tenere queant, ut ab eo nunquam deiiciant-
tur atque in peius mutentur: non est, quod in litteris et
doctrinae studijs easdem miremur conversiones, potidamque foret, rem
cunctis notissimam exemplis ex omni aevi memoria deponit
demonstrare. Itaque si quis conditionem, qua hodie et praesertim in
his terris litterae videntur, diligentius consideret, plurima quidem repe-
riat tam bene constituta, vt et sibi gratyletur, quem fortuna huic tem-
pori reseruarit, et venienti saeculo aequa laeta ominari possit. Idem
vero quaedam offendat superioribus deteriora, aut quae rei litterariae
aliquid detrimenti in posterum allatura videantur. Evidem, si quid
de praesertibus recte indicare, aut de futuris confidere possum, iam
mihi obseruasse videor, hoc saeculum non admodum ferax esse eruditio-
rum talium, qui laboris aequa ac patres et maiores nostri sint patientes;
eos intelligo, quos interdum adamantinos vel *χαλκευτέρους* nomina-
runt; immo, ne die procedente horum numerus etiam minuatur, multis
de causis valde vereor. Primo mollities illa atque luxuria, quam
communem huius aevi morbum iure dixeris, non solum plerorumque
animos vel paululum fregit, sed quod ego litteris in primis noxiū
duco, etiam corporis robur magis magisque attenuat. Vera atque
solida eruditio, neque lucri faciendi angustiis circumscripta, sine multo
et assiduo labore neque comparari, neque in aliorum usum satis con-
ferri potest. Iam longe illos errare constat, qui huic labori solas ani-
mi vires sufficere, et corporis nullam omnino rationem habendam esse,
credant. Paruna procedit agitatio mentis, morborum vi interrupta
aut

aut corporis imbecillitate retardata. Quis valetudine aliquando vel leviter affecta non sensit, meditandi, scribendi ino assidue legendi operam, alias sibi iucundissimam, tunc laborem molestiae plenum, atque eadem de causa parum operis absolutum fuisse? Sed quomodo cum illis comparatum putemus, qui per omnem fere vitam iniqua cum valetudine conflictantur, mentisque alacritatem infirmitate corporis semper fere destitui vident? Atqui horum numerum iam indies augeri, vel inde patere existimo, quod laetus ille morbus, cui ab hypochondriis nomen est, olim fere ignotus, nunc maiorem prope eruditorum partem innasit, eamque ob causam vereri possumus, ne tandem vix illus ab isto malo intactus reperiatur.

Alia causa est in ratione quadam institutionis puerilis, quam nosfri homines reconditam sapientiam arbitrantur, ego, vt lenissime dicam, consilium male intellectum nominauerim. Iubent enim discen-tibus omnem laboris molestiam dem, nec puerorum ingenia seueriori disciplina contineri, ne taedio laboris a studiis deterreantur, et onus, quod inviti sustineant, abiicere querant. Quos vii aliqua ex parte verum vidisse fatemur, ita ad hanc normam omnem studiorum ratio-nem dirigendam esse, constanter negabimus. Durus quidem et prope inhumanus esset, qui ea, quae faciliori ratione mentibus instillari pos-sent, docendi peruersitate ipse redderet difficultor: ast qui omnem institutionem lusus quam disciplinae similiorem esse cupit, nimis mihi indulgens videtur. Quia in re ipsum Ciceronem consentientem habeo, qui filium monet, tantum in philosophiae studio efficiat, quantum con-niti animo, quantumunque labore contendere possit. (de Offic. L. III. c. 2.) Et quamquam idem dubitat, sitne discendi labor potius quam voluptas: hoc ipsum tamen ostendit, qui animum ad studia adiunxerit, omni labore prorsus vacare non posse; quod quidem est verissimum. Nam de contentione cogitandi, de exercendi cura, de scribendi diligen-tia nihil dicam: vel legendi et cognoscendi studium, quod propter scientiae suavitatem mollibus quoque animis non admodum grane est, his tamen, si non sit intermissum, ipsa assiduitate molestiam creabit. Hinc maiorum sapientia in puer, qui studiis se dicare vellent, hoc in primis requirebat, ut operi suo, quod instituisset, diu multumque assidere posset.

posset. Quod vero haec assiduitas omnino in puerorum levitatem et
inconstantiam non cedit, atque ab alacritate optimorum ingeniorum
magis etiam abhorret: aut a disciplinae salubri quadam severitate
repetenda est, aut per omnem alicuius vitam desiderabitur, sed cum
magnō istius danno, qui puer olim manu adeo molli fuit tractatus.
Fieri enim nullo modo potest, ut qui sic insituantur, nisi ab ingenio
sit felicissimus, magnas doctrinae copias sibi comparet, quod ea tantum
cognoscit, quae sunt facilissima et per se iucunda, dumque per omnem
doctrinae campum vagatur, nusquam diu habitat. Verum fac talem
quempiam ab ingenio excellenti adiutum summum eruditionis fasili-
gium attingere: laepissime tamen sentier quam graue sit onus, cui fe-
rendo non in tenera aetate fuerat assuetus. Laborem quoquis modo
fugiet, et nisi dura vrgeat necessitas, otii suavitatem ardui operis utili-
tati longe anteponet. Nam si quis secum reputabit, quam multis hodie
probetur istud praeceptum, quod liberalioris institutionis nomen men-
titur, re ipsa vero ignauiam introducit, quanto cum applausu acceptum,
quam verisimilium indicatum sit, facile videbit, quid de hac eruditorum
veluti subole iam succrescente in posterum sperare liceat.

Haec nobis in mentem venerunt, cum de vita Viri Clariss. at-
que Doctiss. M. IOANNIS GOTTLIEB BIDERMANNI,
Rectoris Gymnasii nostri longe meritissimi scribere insitueremus, Viri,
qui dum vixit, laborum amantissimus fuit atque patientissimus. Sed
erat in eo praestantissimum corporis robur, quod nullis molestiis fran-
gi, vix debilitari poterat. Idem tirocinia litterarum eo tempore posse-
rat, quo iuueni, qui his studiis se dicasset, plura quam hodie ferend-
a, fundandum et algendum esset; hinc onere non grauabatur, quod susti-
nere mature didicerat. Natus fuit Numburgi ad Salam, a. d. Non.
Sept. A. circ 1500 v. patre Nicolao, qui tunc Wolfgang Rudorffum adiuua-
ret in sacris Gros Ienae, qui vicinus pagus est, faciendis; matrem ha-
buit Iann. Dorotheam eiusdem Rudorffii filiam. Mature in scholam
ciuitatis Numburgensis missus, sub optimis magistris praeclare profecit,
vt anno huius saeculi XXIIII. iisdem suadentibus ad Vniuersitatem litter-
arum, Wittebergam recte se conferret. Hic audiit Philosophos pari-
ter atque Theologos ista aetate in primis nobiles, Hollmannum Schroe-
rum

rum, de Berger, Wichmannshausen, Wernsdorium, Chladenium, Ia-
num atque Wokenium, cuius sub praesidio dissertationem de mercede
diuinatoria, ad Num. xxii, 2. pro cathedra disceptauit. Eodem anno
summos in philosophia honores adeptus est, et Academiae deinde a
bibliotheca fuit. Hinc Coswicum venit, quod est oppidum Anhaltino-
Seruestanum, in domum *Suffemilchii*, Praefecti eiusdem agri, rece-
ptus filiorum erudiendorum causa, neque huic muneri soli par fuit, sed
Pastore huins urbis primario visu orbato, quaque hebdomade his ad
coetum sacrum verba fecit. Ex huius priuatae institutionis angustiis
mox in celebritatem deductus est, munere Correctoris in schola urbis
patriae episcopalii A. c. 10 cc XXXIII, ornatus. Ex quo tempore statim
inclaruit, vt non solum Rectori M. Io. Georgio Schulzio Ao. XXXXII,
succederet, sed ad alias scholas regendas subinde expeteretur. Sed nul-
lam conditionem accepit, praeter hauc Freibergensem, A. XXXVII,
M. Samuele Mollero. V. CL. demortuo, a Senatu urbis Amplissimo sibi
oblata. Huc cum venisset omnibus exoptatissimus, multaque omnium
gratia floraret; vibem atque scholam ita adamauit, vt nullis aliornis in-
vitationibus inde euocari posset.

Matrimonium fer iniit felicissime. Primum anno c. 10 cc XXXIV.
cum Io. Dorothea, Dobenneckeri, ciuis honesti Numburgensis filia. Anno
LXX. duxit Christianam Susannam, Hungeri, Senatoris Ampl. filiam,
et vbi banc quarto anno post sibi fatis ereptam videbat, A. LXVII. Io.
Dorotheam, filiam Fr. Aug. Gassetti, olim apud nos causarum patroni,
Fritschii qui ciuitati Torgauensi a rationibus aerarii faci fuit, coniugem
viduam. Prolem ex prima tantum coniuge suscepit, at laetissi-
mam, xv. liberorum, quorum vero non nisi vi. superflites manserunt,
Frider. Gottlieb nat. c. 10 cc XXXVIII. Magister Artium a LX. creatus, et
paucis diebus post patris obitum Pastor Mauersbergae in Dioecesi Auna-
bergensi designatus; Io. Gottlieb, qui nat. A. c. 10 cc XXXIII. summos in
arte medica accepit honores A. LXVIII. eamque arte apud nos magna
cum laude atque felicitate exercet. Regina Sophia, nat. A. c. 10 cc XXXVI.
nupta M. Rammingo, qui in pago Laßlauensi prope Coldizium sacra
curat; Eleonora Christiana nat. c. 10 cc LI. Io. Gottfried nat. A. LVII et
Io. Friderica, nat. A. LVIII. Nepotes quoque vidit quinque ex filia na-
tu

tu maxima, Io. Dorothæa, quæ cum Schmiedero, Pastore Grosspartwicensi in Lusatia superiori, in matrimonio vixit, sed ante patrem decepsit, et alios quinque ex Regina Sophia superius dicta.

Tandem quæ ad morbum Viri fatalem attinent, filius eius, Medicus doctissimus, his verbis nobiscum communicavit: „Ex quo in amplexus patris optimi redieram, curam sanitatis eius, quanto fieri poterat studio, gerebam, quæ licet, quod ipsum saepe narrasse memini, in iuuenili aetate partim constans videretur, progressu tamen temporis firmata, verum et sufficiens corpori robur comparauit, adeo, ut a tribus grauioribus morbis, quorum ultimus anno 1510 CC LXVII. is. que admodum periculosis eum corripiebat, facile convalesceret. Verum ut totius corporis habitus strictor erat, ita sensim, appropinquare perspicue animaduertebam, quam cum diaetae regulis tum medicamentis commido tempore datis vincere allaborabam. Neque morbum, cuius initia admodum lenta erant, adeo subito exitialem fieri potuisse adhuc peruersus sum, nisi tristiores animi affectus, a variis aegritudinum generibus profecti, ipsum clam souillent. Sic sanus virus die XXIII. Iunii iter ad amicum suscipiebat, eiusque dominus sanus, quod omnes putabant, relinquens, aegrotus autem vesperi redi- bat, ita quidem, ut mihi morbus adeo subito ingrauescens, summi periculi timorem incuteret. Cum plenaria enim lotii suppressione aliis constipata erat, abdomen tensum vehementissime dolens, vesica protusa et durissima. In auxilium ergo vocauit collegam anatissimum, Experientiss. Lutherum, qui iam olim ei medelam attulerat, Falknerumque chirurgum dexterissimum, et omnibus quibus locus erat adhibitis remedii, subitus morbi impetus fractus est, adeo ut nonnihil spei assulgeret, tam carum aegrum sanitati restitui posse: sed noctes insomnes, in quibus semper dolores recrudescabant, singultus interdum accedens, animus abiecitus et tumor pedum multum quidem immunitus ad semper adhuc superflues metum funestu euentus deponebant non sinebant. Igitur postquam vesperi diei XXX Iulii multa nobiscum collocutus esset, et hilaritatem vigoremque forsan magis simulasset quam prodidisset, nocte subsequente morbus exacerbatus

„vires

„vires adeo prosternebat, ut eae nullo modo resici possent, sed eodem
„die pulsus ad vigesimum, altero die ad decimum imo ad septimum
„ictum deficeret, abdomine rursus intumescente et obscura fluctuatio-
„nis iudicia praebente. Quousque ergo fieri poterat, subinde dato vini
„generosi haustu, cum ab aliis medicamentis abhorreret iam natura,
„vires seruare studui, cum interea aeger precibus Virorum Reuerend.
„Hungeri, Mollerii, Pistorii se adiungens, animum ad instantem ex hac
„vita discessum pararet, et quae coniugem, patrem, amicum decent,
„constanti mente exequenteretur. Sic exhaustis sensim viribus, mentis
„tamen ad extreum usque momentum compos, die III. Augusti inter
„horam matutinam sextam et septimam placidissime expirabat.

Ut vero, quae haecenius exposuimus, magis hominis sunt, quam
docti viri; itaque in tali vita non prouersus quidem negligenda, attamen
nec valde utilia neque admodum incunda scitu videntur. Quare iam
in nostro eruditiois virtutes considerabimus, et quibus naturae dotibus
ornatus, quibus doctrinae praefidis instructus, qualis in docendi scri-
bendie ratione fuerit, quae praemia landis tulerit, ita dicemus, vt
imago eius, quam plane exprimendam nobis non sumimus, quodam-
modo tamen adumbrata videatur, et omissis communibus latet pro-
pria Viri cognosci possint. Corporis totius habitus is fuit, qui non
parum dignitatis haberet; statura procula, et qualem Nepos in Iphi-
crate imperatoriam dixit, quaeque in rectore iuentutis non minoris
aestimanda est, vt adspectu ipso iniiceret reverentiam sui. Oris atque
frontis insignis hilaritas atque comitas, ab animi tranquillitate et facilitate
profecta, granitate tamen, et si quando opus esset, severitate ita
mixta, vt omnis morositas longe abesset. Eadem sermonis gratia
fuit, leporibus etiam atque facetiis interdum condita, vt bac de causa
homines quoque a litterarum studiis alieni eius confuetudine valde dele-
ctarentur. Animi dotes eximiae fuerunt, in primis vero memoriae
magnitudine ingenioque solertia excelluit, quod tamen non ita in-
tellectum velim, ut aliquis vulgari errore abreptus vi iudicandi quidquam
detractum putet; quemadmodum, si quendam oculorum acie in primis
valuisse commemorarem, nemo eundem audiendi facultate priuatum
putaret. Inueniendi igitur quae fuerit facilitas, saepe cognoverunt,
qui

qui difficilem aliquam quaestionem ei proponerent. Etenim nunquam sere in respondendo haesitabat, sed nodum vel omnino soluebat, vel aliquod tamen reperiebat, quo quaerenti interea satisfaceret. Cum animum ad scribendum appulisset, negotium sine multa contentione felicissime procedebat, vt brevi sat multum operis profligaret. Memoriae bonitas ex multitudine lectionis, quam opinia eius scripta testantur, facile colligi potest. Eius vis imprimis conspiciebatur in diurnitate retinendi eorum, quae olim arripuisse, ut v. c. rariora vocabula latinitatis, obsoleta, arti cuidam propria tam in promptu haberet, quam quotidiano usu maxime frequentata.

His naturae praefudiis adiutus, litterisque per omnem vitam vnicce deditus necesse fuit, vt in quolibet studiorum genere, cui operam suam dicasset, magnopere emineret. Iam vero hoc minime nobis arrogamus, vt, quantus in qualibet arte fuerit, definire conemur: attamen qualis in singulis fuerit, dicere liceat. Litteras graecas et latinas eo quidem nomine maximi fecit, quod ad culturam ingeniorum maxime sunt accommodatae; et qui alter de iis indicare potuerit? magis tamen ut praefidia reliquarum disciplinarum coluit, atque in se spectatas, praecepit ob antiquitatis memoriam amavit; utrumque ex ratione istius aetatis, in qua primum ad haec sacra accesserat. Nouimus enim, quae ante Gefneri atque Ernesli tempora plerique nostratum in veterum auctoribus legendis sequuntur sint. His patrii sermonis, galici atque italicici non mediocre studium adiunxerat. In hebraicæ linguae scientia, quod litterarum genus vna cum poesi latina in deliciis habebat, ita excelluit, vt primarum hoc in genere partium merito haberetur. In primis in Grammatica regnabat, cuius etiam elementa peculiari libello tradidit: atque hunc lectionibus quoque academicis adhibitum cognoui. Imo rerum minutarum, quarum in hac arte magnus est numerus, adeo non fuit pertaesus, vt editionem codicis hebreai, anno huius saeculi LVI. Lipsiae curatam, a capite ad calcem perlegeret, et errores operarum non in litteris solum, sed punctis quoque vocalibus atque accentuum ratione summa diligentia annotaret. Caeterum hac ex parte Danzii disciplinam sequebatur; neque aliarum linguarum orientis, vt Syriae, Arabicae, expers erat. Philosophiam

minime neglexerat adolescens, id quod docendi ratione cognitum fuit, neque cum ad maturam aetatem peruenisset, contempsit, ast aliquid de studio eius remisisse visus est. In rerum sacrarum Scientia, quaque patet, is fuit, in quo Wernsdorfii, summi quondam Theologi discipulum agnosceres; quod vnum Viro hac in re describendo atque etiam laudando sufficere mihi videtur.

Iam docendi genus multa bona habuit. Primo assiduitatem, quae tanta fuit, ut tantummodo discipulis institutioni suae commissis viuere videretur, vtque temporis a docendo vacui partem longe maximum scholasticis laboribus impenderet. Alia eius dos constantia fuit, ut quam sapienter elegisset rationem, multoq[ue] vsu vidisset probatam, ea per omnem vitam vteretur. Hanc in primis commendabat perspicuitas, non illa quidem iejuna, sed copia doctrinae et orationis suauitate condita. In rerum vel delectu vel tractatione omnia ad usum suorum reuocabat. Fuere eius quoque artes quedam docendi singulares. Sic ubi nonnulla accuratius tenenda calamo excipi iusserat, saepe miratus sum, quam apte caput aliquod doctrinae in formulas breves (aphorismos vocant) redigeret, vt in earam breuitate nihil desiderari, in subtilitate nihil non intelligi posset. Quanquam igitur in docendo ingeniosus, attamen non iracundus fuit, neque quorundam tarditatem vel etiam stuporem moleste tulit; imo horum causa ad prima artis elementa interdum descendere, non est grauatus. Quos vero quacunque de causa a studiis plane abhorrentes, aut ab ingenuo ita imparatos intelligeret, ut inuita Minerua litteris operam inanem darent, iis neque leuioriem medicinam adhibuit. Omnino disciplinam scholasticam diligenter quidem, at liberaliter rexit, cum Mitione illo Terentii longe illos errare ratus, qui in imperium credant grauius esse aut stabilius, vi quod sit, quam illud, quod amicitia adiungitur. Itaque omnia prius experiebatur monendo atque hortando, quam durioribus poenarum remedii vteretur.

Ingenii quea monumenta reliquit, non quidem integri sunt libri, exceptis illis linguae hebraeae initiosis (Anfangsgründe der hebräischen Sprache, Leipzig 1762. 8) sed quod scriptis eius ad magnitudinem

nem deest, multitudine eorum facile compensatur. Sunt ea, multa carmina omnis generis, in his etiam non nulla graeca; disputatiorum culae per ephemerides eruditorum sparsae, in primis vero Prolusiones orationum a discipulis habendarum, (cui generi exercitationis ille permultum semper tribuit.) Harum titulos multi hoc loco desiderabant; sed arbitrabantur nos ob chartarum angustias facile excusatos fore; caeterum Strodtmannus et Harlesius infra laudandi consuli possunt. Argumenta plerumque ex litteris sacris et profanis, in primis notitia antiquitatis defumserat. Eas quoque iunctim edere cooperat, prodierunt igitur *Otia litteraria varii argumenti*, Lips. 1751. octonis, praefatione Mosheimii vehementer ornata atque commendata: sed parte prima absolutum totum consilium abiicere cogebatur. Quod fatum libri eo durius videtur, quo melius noster de aliorum talibus scriptis meruerat. Nota sunt opera viri, in quibus varia, quae celeberrimi scholarum doctores scripsissent, collegit, quamobrem ea breuissime tantum indicabimus. Edidit igitur *Acta Scholastica*, Vol. I - 8. Lips. 1741 - 1748. Selecta Scholastica Vol. I. II. Numburg. 1744 - 1746. Nova acta Scholastica Vol. I. II. Lips. 1749 - 1751. Altes und Neues von Schulsachen, I - 8 B. Halle, 1752 - 1755.

Neque tandem laborum ac doctrinae praemiis caruit, multa in primis existimatione et nominis celebritate florens. Contigit illi esse tam felici, ut qualis in iuuentute instituenda esset, hoc est dexterinus, talis etiam ab omnibus agnoscetur. Itaque, ut supra diximus, ad alias scholas regendas subinde expetebatur. Numburgi cum degeret, vicina Zicensis schola, ter eum requisivit; mox etiam Guelpherbytana et Stralsundina. Nobis vero virum inuidere videbantur Halenses, mortuo Gassero, R. Budissenes, post obitum Rect. Zeiskii, Zittavienses, Gerlachio, et Beronlinenses Wippelio Rect. rebus humanis erexit. Haec fama augebatur etiam atque conseruabatur litterarum commercio, quod illi cum omnibus fere fuit, qui eadem studia amarent. Horum nomina in praefatione Vol. II. Nou. Act. Schol. recensuit, quae septem paginas implent. Hinc qui vitas eruditorum nostrae aetatis celebriorum scripsere, de nostro quoque exposuerunt, ut Strodtmannus in der Geschichte lebender Gelehrten, P. X. p. 419 - 440. cuius narrationem continuatam vide P. XIII. des Meuen

Neuen gelehrten Europa, p. 252 - 259. Nuper vero idem fecit Harlesius
V. CL. in *Vitis Philologorum nostra aetate clarissimorum*, T. II.
p. 137 - 162.

Talis igitur cum Nosler olim fuerit, facile colligitur, quanto-
pere hanc scholam eo moderatore floruisse statuamus, et quam grauiter
eius inopinata morte afflictae. Ut vero Viro de nobis optime
merito iusta quodammodo persoluamus, eius memoriam panegyri
solemni recolere instituimus, insls aliquot discipulis, ob ingenii toler-
tiam et acerrimum litterarum studium inprimis laudandis, huic pietatis
officio satisfacere. Itaque

IVSTVS FRIDR. KOCH,
Frauenstein.

oratione latina demonstrabit: *Laudibus viri eruditu non obstatre quod
artes nouis inueniunt non locupletauerit.* Deinde

GOTTHELF SIGISM. RICHTER,
Schellenborg.

eodem sermonis genere vus ostendet: *In laudibus viri eruditu res
externas non esse spectandas.* Denique

IO. FRIDR. ESCHKE,
Freiberg.

vernacula oratione explicabit: *Tantum viro docto laudis deberi, quan-
tum labore suo aliorum commodis inferuiat.*

Cui instituto vt VOS, PATRONI atque FAVTORES,
fauere, et crastino die hora locoque consueto frequentes conuenire
velitis, humanissime quidem, at non verboso rogamus. Namque amo-
rem Vestrum in has litteras, in hoc Gymnasium et in b. BIDER-
MAN NVM talem cognouimus, vt hoe vel absque ambitiosis precibus
a VOBIS impetrare nullo modo dubitemus. Freib.

d. xxvi. Novembr. A. cccc LXXII.

Yb 627

(811148)

TA→OL

ULB Halle
001 508 164

3

